

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Τετάρτη 5 Ιανουαρίου 2022
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Από την επιτροπή θεμάτων δίνονται οι παρακάτω ενδεικτικές απαντήσεις και υπενθυμίζεται ότι κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Α1.

- α) 1. Α «μόνη ... ή τὸ ὅλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἣτις ἐστὶ φιλοσοφία»
2. Σ « φύσει μὲν οὖν ἡ ὀρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν»
3. Α « τελεωθεὶς βέλτιστον τῶν ζώων ἄνθρωπός ἐστιν»

β) «ἦς»: ἐπιστήμης

«**συστήσας**»: Ο Αριστοτέλης αναφέρεται στους πανάρχαιους ιδρυτές των διαφόρων πόλεων, για τους οποίους καθεμιά είχε τις δικές της μυθολογικές παραδόσεις και λειτούργησαν ως καταλύτης της φυσικής εξέλιξης. (Φ.Υ. Εισαγωγή ενότητας) Είναι φανερό πως ο Αριστοτέλης θέλει να πει ότι μπορεί η πόλη να είναι κάτι το φυσικό, αυτό δεν σημαίνει όμως ότι η γέννηση και η

αύξησή της δεν προϋποθέτει τη σύμπραξη και τη συνδρομή του ανθρώπου. Άλλο πράγμα η “φυσική” ιδιότητα της πόλης και άλλο η συγκρότηση και η κατασκευή της. Για το τελικό αποτέλεσμα είναι απαραίτητη η συνεργασία φύσης και τέχνης

B1. Για το σχολιασμό των όρων «βίος» και «πολιτεία» ο μαθητής να αξιοποιήσει τα δύο σχόλια από το Φ.Υ. Σελ. 23 και (προαιρετικά) το σχόλιο για την φιλοσοφία από το Φ.Υ σελ.15

Η απάντηση να στηριχτεί στο συμπέρασμα «**Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως**»

-Η διατύπωση είναι δεοντολογική και προτρέπει, ως προς τον κοινωνικό και πρακτικό βίο, να φιλοσοφούμε, γιατί έτσι θα αποκτήσουμε και θα χρησιμοποιήσουμε ένα σημαντικό αγαθό, τη σοφία. Φαίνεται πως ο Αριστοτέλης θεωρεί πως η θεωρητική γνώση πρέπει να κατευθύνει κυρίως την πολιτική πράξη αλλά και τον ιδιωτικό βίο του ανθρώπου.

B2.

Εκφραστικές επιλογές:

- επιστημική τροπικότητα: οριστική έγκλιση <βεβαιότητα,

- ανιούσα κλιμάκωση (ὀρέγεσθαι < κτᾶσθαι < χρῆσθαι),

- Αναλογία: «**Ὡσπερ γὰρ καὶ τελεωθεὶς βέλτιστον τῶν ζώων ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω καὶ χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χεῖριστον πάντων.** »

- Προσωποποίηση: «**Χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὄπλα**»

Τα όργανα και τα όπλα του ανθρώπου πρέπει να τεθούν στην υπηρεσία της φρόνησης και της αρετής ώστε ο άνθρωπος να φτάσει στην τελειότητά του

Για τη «φρόνηση» και το «τέλος» να αξιοποιηθούν τα σχόλια στο Φ.Υ σελ 69

Προτρεπτικός προς Θεμίσωνα: *«Δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως, δι' ἧς πάντα ταῦτα εὖ θησόμεθα.»*

Στο απόσπασμα επισημαίνεται η αναγκαιότητα της σωστής χρήσης ὄσων εργαλείων διαθέτουμε για τη ζωή· προϋπόθεση της σωστής χρήσης αποτελεί η ασφαλής και ἐγκυρη γνώση (ἐπιστήμη). Ειδικότερα, ο άνθρωπος διαθέτει για παράδειγμα το σώμα και ὅσα εξυπηρετοῦν το σώμα, σαν εργαλεία (ὄργανα). Αυτά ἀπὸ μόνα τους δεν εἶναι οὔτε κάτι καλὸ οὔτε κάτι κακό. Η χρήση τους, ὁμως, κρύβει κινδύνους, και τις περισσότερες φορές προκαλοῦν το ἀντίθετο ἀποτέλεσμα. Κατὰ συνέπεια, απαιτεῖται (δεῖ) η ασφαλής και στέρεη γνώση (ἐπιστήμη) που θα ἀποτρέψει τους κινδύνους και θα συμβάλει στην καλύτερη χρήση του (προσηκόντως), εξυπηρετώντας τον ἀπώτερο στόχο του ἀνθρώπου. Αξιοσημεῖωτη η κλιμάκωση: ο ἀνθρώπος ἐπιζητᾶ τη γνώση, μετὰ προβαίνει στην ἀπόκτησή της με τελικό ζητούμενο ὁμως την εφαρμογή της και τη σωστή χρήση της.

Πολιτικά: *«ὥσπερ γὰρ και τελεωθεὶς βέλτιστον τῶν ζώων ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω και χωρισθεὶς νόμου και δίκης χεῖριστον πάντων. χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὄπλα· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὄπλα ἔχων φύεται φρονήσει και ἀρετῇ, οἷς ἐπὶ τὰναντία ἔστι χρῆσθαι μάλιστα. »*

Σε αυτό το σημείο ο Αριστοτέλης επανέρχεται σε μια βασική θέση της φιλοσοφικής του σκέψης, την έννοια του *τέλους*, που δεν είναι αποτελείωμα αλλά τελείωση, η ορθή ολοκλήρωση μιας συγκεκριμένης διαδικασίας. Γι' αυτό και το πραγματικό τέλος ενός όντος είναι να κατακτήσει το κορυφαίο για το ίδιο αγαθό και να ολοκληρώσει τη φύση του. Η μη ορθή χρήση των μέσων που έχει στη διάθεσή του ο άνθρωπος τον απομακρύνει από τον απώτερο στόχο του βίου του και τον οδηγεί στο αντίθετο αποτέλεσμα. Όσοι δεν χρησιμοποιούν ορθά το σώμα και τα όργανα που εξυπηρετούν τις λειτουργίες του καταλήγουν στο αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που είναι προορισμένο για τον άνθρωπο. Όταν όμως τα αξιοποιούν με γνώμονα τη φρόνηση και την αρετή, μπορεί και ο ίδιος να τελειωθούν και να συμβάλουν στην πρόοδο και την ευημερία της κοινωνίας

B3. 1.β, 2.γ, 3.β, 4.α, 5.β

B4 α) 1.στ, 2.δ, 3.α, 4.ζ, 5.η, 6.β

- Οι μαθητές μετά την πανδημία διαβάζουν με πολλή **όρεξη (ψυχική διάθεση)**
- Η **ορμή (φυσικό μέγεθος)** ορίζεται ως το γινόμενο της μάζας του αντικειμένου επί την ταχύτητά του.

B5.

Βασικές θέσεις στις *Νεφέλες* για τη φιλοσοφία και τον Σωκράτη:

- **οι φιλόσοφοι είναι απατεώνες που διδάσκουν αερολογίες**
«διδάσκουν ότι ο ουρανός είναι φούρνος και μας ζώνει γύρω γύρω, κι εμείς τα κάρβουνά του/Πουφ! Είναι κάτι λέτσοι· ξέρω, ξέρω. /Μιλάς γι' αυτούς τους κάτωχρους αγύρτες,,
τους ξυπόλυτους· ένας, ο βλαμμένος Σωκράτης /και μαζί κι ο Χαιρεφώντας. »
- **η φιλοσοφία φθείρει το νου και το σώμα**
«Πουφ! Είναι κάτι λέτσοι· ξέρω, ξέρω. /Μιλάς γι' αυτούς τους κάτωχρους αγύρτες,, τους ξυπόλυτους· ένας, ο βλαμμένος Σωκράτης /και μαζί κι ο Χαιρεφώντας. »
- **διδάσκουν την κυριαρχία του άδικου λόγου έναντι του δικαίου**
«Σε κάνουν άξιο, αν πληρωθούν, να βγαίνεις/ στα λόγια νικητής, άδικα ή δίκια.
/ Αυτοί οι σοφοί δυο λόγους, όπως λένε..... το δυνατό και τον αδύνατο, έχουν../Ο αδύνατος υποστηρίζει, λένε,.\t' άδικο μα νικά τον άλλο ωστόσο.
/Τον άδικο αυτό λόγο αν πας και μάθεις, /από τα χρέη που έκαμα για σένα/
ούτε έναν οβολό δε θα πληρώσω. »

Βασικές θέσεις του Αριστοτέλη:

- **ο Αριστοτέλης αναδεικνύει την ωφελιμότητα της φιλοσοφικής δραστηριότητας στην καθημερινότητα του ανθρώπου**
«Φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως»

– **Η φιλοσοφία επιδρά ολιστικά στον άνθρωπο**

«δι' ἧς πάντα ταῦτα εὖ θησόμεθα / χρῆσθαι πᾶσι καὶ ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν δύναται»

α) συμβάλει αποφασιστικά στον έλεγχο του ανθρωπίνου σώματος και θέτει τις κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες κάθε άνθρωπος θα μπορέσει να το διαχειριστεί προς όφελός του και β) μπορεί επίσης να κατευθύνει το πνεύμα και τις επιμέρους γνώσεις προς τη σωστή πρακτική αξιοποίησή τους.

– **η δικαιοσύνη «είναι στοιχείο συστατικό της πόλης» και «αυτό που συγκρατεί την τάξη στην πολιτική κοινωνία»**

«ἡ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν· ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν, ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου κρίσις»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. [3] Αυτό λοιπόν το ίδιο κάνουν και τα δίκαια παιδιά και οι ενάρετοι πατέρες. Γιατί ούτε ένας σωστός και ενάρετος νέος μπορεί να εκτιμήσει περισσότερο (κάποιον) άλλον από τον πατέρα του, ούτε ένας πατέρας, αδιαφορώντας για το παιδί του, πρόκειται να αγαπήσει κάποιον άλλον νέο, αλλά τόσο βέβαια οι πατέρες εφοδιάζουν και διαπαιδαγωγούν τα παιδιά τους ώστε τα παιδιά για χάρη τους να φαίνονται σε όλους ότι είναι τα καλύτερα και τα σπουδαιότερα και εφοδιασμένα με τα καλύτερα εφόδια. Όποιος όμως δεν συμπεριφέρεται έτσι προς τον γιό του, μου φαίνεται ότι δεν αξίζει να είναι πατέρας.

[4] Το όνομα της πατρίδας, λοιπόν, είναι το πιο οικείο (φιλικό) από όλα. Γιατί τίποτε δεν είναι πιο οικείο (φιλικό) από τον πατέρα. Εάν λοιπόν κάποιος απονέμει στον πατέρα τη δίκαιη τιμή, όπως ακριβώς και ο νόμος και η φύση ορίζει, δικαιολογημένα μπορεί να εκτιμήσει περισσότερο την πατρίδα (του). Γιατί και ο ίδιος ο πατέρας είναι κτήμα της πατρίδας του και ο πατέρας του πατέρα του κι όλοι όσοι κατάγονται από αυτούς, όπως προηγουμένως, και το όνομά τους προέρχεται από τους πατρικούς θεούς.

Γ2. Η σχέση πολίτη και πατρίδας περιγράφεται αναλογικά με τη σχέση παιδιού και πατέρα (οὔτε γὰρ νέος καλὸς κάγαθός ἄλλον ἂν προτιμήσαι τοῦ πατρὸς οὔτε πατὴρ καταμελήσας τοῦ παιδὸς ἕτερον ἂν στέρξει νέον). Η άδολη και ανιδιοτελής αγάπη που έχει ένας πατέρας για τα παιδιά του, η μέριμνα και το ενδιαφέρον για αυτά (άλλα τοσοῦτόν γε οί πατέρες νικώμενοι προσνέμουσι τοῖς παισίν, ὥστε καὶ κάλλιστοι καὶ μέγιστοι καὶ τοῖς πᾶσιν ἄριστα κεκοσμημένοι οἱ παῖδες αὐτοῖς εἶναι δοκοῦσιν) είναι όμοια με όσα η πατρίδα προσφέρει στους πολίτες της. Παράλληλη φυσικά είναι και η σχέση των παιδιών με τους πατέρες τους. Αυτή η αμφίδρομη ‘προσφορά’ καθορίζει τις σχέσεις τους και ανάλογη είναι και η σχέση πολίτη και πατρίδας. Κανείς δεν ανήκει στους γονεῖς του αλλά στην πατρίδα, όπως όλες οι γενιές ανθρώπων, (καὶ γὰρ ὁ πατήρ αὐτὸς τῆς πατρίδος κτῆμα καὶ ὁ τοῦ πατρὸς πατήρ καὶ οἱ ἐκ τούτων οἰκεῖοι πάντες ἀνωτέρω) και όλοι οφείλουν να διατηροῦν ψηλά το όνομά της προσφέροντας τα μέγιστα σ’ αυτήν!

Γ3. α. οἷτινες... τοιοῦτοι εἰσὶ δικασταὶ πρὸς τοὺς υἱεῖς /υἱούς, ...δοκοῦσι ἡμῖν πατέρων οφθαλμόν ...

β. ἐνικήσω, ἐκοσμήσω, ἐγένου, ἔσχεσ

Γ4. α. τοῦ πατρὸς: αντικείμενο της μετοχής καταμελήσας

κάλλιστοι : κατηγορούμενο στο οἱ παῖδες μέσω του συνδετικού εἶναι

μοι : δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου από το ρήμα δοκεῖ

ἔχειν: ειδικό απαρέμφατο ως υποκείμενο του απροσώπου δοκεῖ

τίς : υποκείμενο του ρήματος ἀπονέμει

β. εἰ δέ τις ἀπονέμει τῷ πατρὶ τὴν δικαίαν τιμὴν, ... ἂν τὴν πατρίδα προτιμήσαι : Η υπόθεση του υποθετικού λόγου είναι εἰ + οριστική (ἀπονέμει) και η απόδοσή του δυνατική ευκτική (ἂν προτιμήσαι), οπότε σχηματίζει υποθετικό λόγο του Πραγματικού.

γ. ἢ ὁ πατήρ (ἢ ἀντί τοῦ πατρὸς)